

svet), tedaj „pólžji“ iz „póložji“, kakor „preska, zaska“ iz „préseka“ (Durchhau) in „záseka“ (eingehackter Speck): Polžji hribec torej položen (ne strm) hrib. — „Prdlja“ tolmačena s „prdeti“ (pedere, farzen) ne verjamem, da bi mogla komu ugajati — in priporočil bi v prevdarek domnevo: ali ni morda to „prodlja“, t. j. prodka voda, prodek vrelec (scaturigo, der Brodel, Prudelquell)? Tudi na „prod“ (Gerölle, Sand) in „prodi“ (die Drauinseln) bi prej mislil nego na „prdeti“, češ da je „prodlja“ skozi pesek in prodnata tla pronicajoča in mezeča voda, ki izpod proda zopet pririne na dan (Drängwasser). Setiče iz „setinū“ (der äußerste) je nerazložljivo. Sopotje je lahko da rázpótje, pa je tudi lahko kraj, kjer slapovi šume. Ščedem iz čediti (roben?) je nerazložljivo; kaj ko bi bilo to ime vkljub obliki „Skedenjč“ vendarle Ščeden, t. j. skedenj (die Tenne, area)? Primeri Čepa = Kepa, Čisóvnjak = Kiselnjak in ščira = sekira. Pri razlagi imena „Vava“ (stranska pánoga Drave) ne kaže sklicavati se na apelativnik „val“ (die Welle); edino verjetno je, da je to „lava“ = močvirnato obrečje (Pleteršnik 502). Primeri „Mlake“ močvirnato obrečje ob Dravi od Kožentávre do Resnika (str. 18.). Vršišče je iz vršič (deminut. od vrh) neizvedljivo, recimo rajši, da je vršišče od glagola vršiti (Getreide austreten), gumno, kjer se žito vrši (der Dreschplatz, die Tenne). Primeri Gumnišče. — „Žlefe“ (die Schleife = Gleitbahn, Holzrutsche) bi rajši izvajal iz domačinke „žleb“ (Mulde), ko bi bila tudi za notranjščino besed in ne samo za konec dokazana dialektična zamemba „b“ z „f“, n. pr. bof = bob, govof = golob, svaf = slab i. t. d. Toda ne gre tako. „Zare“ (ozir. ozare) mislim da ni iz za + ora, ampak iz vüzü + ora (die Pflugwende). — Konjski Britof bi se morda pravilneje nego s Pferdefriedhof dalo prevesti s Pferdepferch, t. j. konjski támar, da bi se ne mislilo morda na konjederčevo pokopališče. — Ime pašnika „na Jivah“ daje misliti na opuščene „njive“ z udušenim *nom* v začetku besede; pomisliti je tudi na „ivo“ ali vrbo (salix).

Marsikaj bi se morda dalo še povedati kot pomislek proti objavljenim razlagam, a naglasiti moram še enkrat, da sem izrazil izvečine pomisleke jezikoslovnega značaja, ker mi podana razlaga ni postala jasna, ker pogrešam evidentne zveze med krajevnim imenom in njega razlago, oziroma namigljajem take razlage, in ponoviti moram, da so moje opombe, ker tistih krajev ne poznam, deloma le pomisleki izraženi, da se uvažujejo, — ne pa dokončne zavržbe od g. razpravljatelja podanih razlag; nekatere zavržbe bodo pa za definitivno držale, ker so utemeljene. Končno naj še enkrat poudarim, da so toponomastične študije za nas prav posebno aktualnega pomena in da bodi to polje raziskavanja slovenskim jezikoslovcem zlasti priporočeno.

L. P.

Slovenska čitanka za prvi razred srednjih šol. Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. k. profesor. I. Tretja izdaja. Velja trdo vezana 2 K. V Celovcu, 1904. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. — Kakor kaže naslov, je izšla ta čitanka že pred dvema letoma, rabiti pa so jo začeli, vsaj kolikor je nam znano, šele s šolskim letom 1905/6. Zato pač ni prepozno, da rečemo danes o njej dve, tri besede.

Tretja izdaja se precej razlikuje od druge, dasi to ni povedano na naslovnem listu. Iz druge izdaje, ki je obsegala 187 berilnih sestavkov, jih dr. Sket ni izpustil nič manj nego 27, na novo pa je sprejel v tretjo izdajo 5 beril, tako da jih šteje sedaj vsega skupaj 165. Iz druge izdaje je izpustil dr. Sket te-le: a) p e s m i: „Veverici“, Fr. Cimperman; „Lepo nebo“, L. Jeran; „Večer“, Gr. Krek; „V posnemo“, P. Gross; „Z deža pod kap“, Fr. Kfek; „Praznik posvečuj“, Jos. Jurčič; „Vesele počitnice“, F. Krek; „Kapela“, A. Funtek; — b) prozaične sestavke: „O kmetu in kučmah“, Plahtarič; „Zviti kmet“, J. Tomšič; „Stara palica“, Fr. Dolenec; „Valentin Vodnik

kot dijak", P. Bohinjec; „O možičku in levu", Fr. Levstik; „Rimska cesta", J. Jesenko; „Repaticke", isti; „Obogateli trgovec", J. Gradačan; „Bankovec", iz „Vrtca"; „Vedro in vodnjak", A. Slomšek; „Kako je Pavliha kukca prodal", F. Peščenikar; „Studenec", iz „Vrtca"; „Srajca zadovoljnega", iz „Vrtca"; „Koliko je vreden en očenaš", J. Tomšič; „Nauki za življenje"; „Če bo prišlo, ne bo prišlo; če ne bo prišlo, bo pa prišlo", Fr. Medič; „Pravda in krivda", Fr. Levstik; „Pošteni loncevezec", Podkrajšek; „Pomagaj si sam", A. Žagar. Na novo pa je sprejel: a) pesmi: „Lev in zajec", „Sv. Miklavž", „Kobila in volk", vse tri Jos. Stritarja; „Pastir", M. Valjavec; — b) prozaični sestavek: „Janko Bože in njegova Pika", J. Stritar.

Glede izbire treba izdajatelju malone popolnoma pritrditi. To izprevidi vsakdo iz pregleda izpuščenih in na novo sprejetih sestavkov, katere smo prav v ta namen nalašč doslovno navedli. Posebno nam ugaja, da je na novo sprejel prelepo Valjavčevo pesem „Pastir" in tako ustregel Fr. Levcu, ki je pisal v svojem uvodu Valjavčevim poezijam: Koliko imamo v našem slovstvu tako ljubih, tako presrčnih pravljic, kakor je Valjavčev „Pastir"? Beri ga na glas otrokom in videl boš, kako bodo strigli z ušesi, kako se jim bodo iskriale oči in kako jim bo rdel obraz od veselja in razgrete fantazije! Čudim se, da še nikomur ni prišlo na misel, da bi bil to prelepo pravljico uvrstil v naša berila. Kakor bistri studenec po zeleni loki mu teče v tej pravljici gladka beseda neprisiljenega pripovedovanja, da se ga poslušavec ne more naslušati". (Matija Valjavec Kračmanov, Poezije, uredil Fr. Levec, izdala Slovenska Matica, 1900. str. XXVIII.) — Tudi Stritarjeve sestavke bodo dijaki radi in z veseljem brali. Odstranil pa je večinoma tako blago, po katerem pač ne bo nikomur žal. Potrebil bi bil lahko brez škode še to in ono. Odpustiti pa mu ne moremo, da ni uvrstil v tretjo izdajo lepega članka „Valentin Vodnik kot dijak" (spisal P. Bohinjec), ki smo ga v drugi izdaji še brali. Prav takih in enakih sestavkov živo pogrešamo v naših srednješolskih čitankah. Zgodaj pač treba s primerno životopisno črtico opozoriti dijaka na naše slovstvene veljake, vzbuditi zanimanje za njih življenje in delovanje. V mladem srcu se mu na ta način vcepi spoštovanje do slavnih prosvetnih prvoboriteljev svojega naroda in nevede se uvaja v domačo slovstveno zgodovino. V vseh štirih čitankah za nižje razrede pa imamo 1, reci eno podobno berilo, namreč kosec Kopitarjeve avtobiografije v IV. čitanki (str. 54. in nasl.). Ali res ne moremo najti v življenju Vodnika, Ravnikarja, Slomška, Prešerna, Jenka, Levstika, Stritarja, itd. itd. ničesar takega, kar bi lahko povedali tudi nižjegimnazijcu in kar bi gotovo bral s slastjo in zanimanjem?

V mnogem oziru je tretja izdaja boljša od druge. Pohvalno je omeniti, da je sestavljalec dosledno uredil in opilil pisavo po Pleteršniku in Levcu. Odločno smo pa proti metodi, po kateri je dr. Sket žal uredil tudi tretjo izdajo. Glavno merilo, po katerem je razvrstil berila, so neki letni časi. V nekoliko je vpošteval tudi druge predmete, ki jih uče v prvem razredu. Škoda, da ni ubral stopinj za A. Neumannom, ki se je ravnal pri svojih čitankah po tem-le načelu: čtivo razdéli po svoji notranji in vnanji obliki na prozo in poezijo; prozo razvrsti nadalje: 1) na pripovedno, 2) popisovalno in opisovalno, 3) poučno; poezijo pa: 1) na epsko, 2) liriško in 3) didaktičsko.

Poleg kazala po berilih bi želeli tudi kazala po pisateljih. Imenom pisateljev bi bilo dobro pridejati stan pisatelja, dan in leto rojstva in smrti, pa tudi ime kraja, kjer se je pisatelj rodil, in onega, kjer je umrl, oziroma kjer še živi. To bi bil nekak — čeprav skromen — uvod v literarno zgodovino. Bolje nekaj nego nič. Pogrešamo tudi seznamka pesmi, katerih naj se uče dijaki na izust, kakor tudi po drugih

čitankah običajnega dodatka, ki obsega neogibno potrebne opazke k posameznim sestavkom.

Čujemo, da sestavljajo v Ljubljani nove slovenske čitanke za srednje šole. Upajmo, da jih sestavljalci uredijo po zdravih, modernih načelih, da bodo obsegale res vzorno vsebino v vzorni obliki in tako služile svojemu prvemu in edinemu smotru: leposlovju. K.

Zbornik civilnopravnih zakonov. Ni dolgo, kar nismo imeli popolnih ročnih izdaj o formalnem sodnem pravu. V ljubljanski tiskarni J. Blasnika nasl. je l. 1902. izšel izboren izvršilni red, izdan po društvu „Pravniku“ in urejen po I. Kavčniku, koncem t. m. pa ima iziti še obširnejši zbornik civilnopravnih zakonov, urejen po dr. E. Volčiču. Prepričali smo se, da je ureditev obeh del slična, samo da se zadnje ni omejilo na določila o pristojnosti zasebnopravnih sodišč in postopanje pri njih, temuč da je privzelo tudi določila za javnopravna in konzulatna sodišča ter odredbe o sodnih pristojbinah. Sprejeti so tudi odgovori justičnega ministrstva ter važne odločbe najvišjega sodišča do zadnjega časa, tako da bode delo obenem točen komentar k besedilu dotičnih zakonov. V posebni knjižici izide: odvetniška tarifa, jezikovne naredbe za rabo slovenskega in hrvaškega jezika pred sodišči ter določila o sodnih pristojbinah. Ta knjižica je posebnega pomena radi zbranih jezikovnih naredeb, ki nam morajo biti še vedno vsak dan pri roki. Cena knjigam je do 20. t. m. znatno znižana naročnikom, ki vpošljejo naročnino tiskarni, in sicer: za zbornik, vezan, 6 K 50 h, za omenjeno knjižico 1 K 40 h; poštnine je za zbornik 50 h, za knjižico 20 h.

Učne slike iz zemljepisja. Vojvodina Kranjska. Uredil Anton Maier. S tremi zemljevidnimi obriski. V Ljubljani, 1906. Založil L. Schwentner. Tisk „Zvezne tiskarne“ v Celju. Cena broš. 2 K, eleg. vez. 2-50 K.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti je razposlala za letos sledeče knjige, in sicer: I. Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Knjiga XI., svezak 1. Urednik dr. D. Boranić. II. Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 164. Razredi historičko-filologički i filozofičko-juridički. 65. III. Ljetopis jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za god. 1905. 20. svezak. IV. Načrt života i djelâ biskupa J. J. Strossmayera i izbrani njegovi spisi: govori, razprave i okružnice. Napisao i sabrao Tade Smičiklas. — Oceno teh publikacij prinesemo pozneje.

Pavle Aršinov: Umu i srcu. Pouke za narodno prosvetčevanje. (Knjige za narod, izdaje Matica Srpska. Sveska 119.) U Novom Sadu 1906. (V cirilici.)

V knjižici se poljudno razpravlja o življenjskih pravilih, ki naj pripeljejo človeka do gmotne in duševne sreče. — Kakor znano, je izdala tudi naša Mohorjeva družba podobno knjigo, a srbska zasluži v vsakem oziru prednost pred slovensko. Nekako v obliki kakor v Slomšekovi povesti „Blaže in Nežica“, z raznimi anekdotami, se prijetno kramlja o najrazličnejših predmetih v posebnih poglavjih, n. pr. „Kje leži naša sreča?“, „Brez zdravja ni bogastva“, „Boj uma s srcem“, „Sovražnik kot naš prijatelj“, „Brez krepke volje ni napredka“ itd. — V poglavju „I na dobri poti naći se, dosta je“ se pripoveduje prilika o mravlji, ki se je napravila na pot v Jeruzalem. Vsi so se smejali: „Taka stvarca, kakor si ti? Ti nisi za tako pot; nikoli ne boš tja dospela.“ „Dobro to vem,“ jim odgovori mravlja, „da ne morem dospeti do tja. Toda nisem se zato napotila, da tja baš res dospem, nego navdaja me le živa želja, da hodim po tem svetem potu.“ —

V taki obliki se ljudstvo poučuj!

Dr. Jos. Tominšek.